

**DOSSIER DEL
PROFESSORAT**

**CLASSE DE
DIBUIX TÈCNIC AMB
EL MESTRE CALBÓ**

Pasqual Calbó i Calders va néixer a Maó l'any 1752 quan Menorca era possessió britànica, però els menorquins continuaven vivint i defensant les tradicions i la cultura illenca.

L'any 1770, amb divuit anys acabats de complir, Calbó inicia el seu particular gran tour per les principals acadèmies d'art a Itàlia (Gènova, Venècia, Roma...) fins a arribar a ser el dibuixant oficial de la cort de Viena.

En ple creixement del moviment il·lustrat, el progrés, la ciència, la investigació, etc., desperten en Calbó l'interès per aprendre tot tipus de disciplina artística i científica.

De tornada a Maó, a final del segle XIX, Calbó va poder transmetre tot aquest coneixement gràcies a la seva posició social entre la burgesia comercial i a la seva incorporació a la Societat Maonesa.

Tot i els canvis polítics viscuts a Menorca, Calbó continua actiu artísticament, tant dibuixant retrats de la burgesia maonesa com també pintant cels rasos de les grans sales de les cases senyoriales, que evidencien la relació entre la pintura, l'arquitectura i la literatura.

Però la seva activitat no acaba amb l'obra pictòrica, sinó que a principi del segle XIX Calbó inicia una nova etapa com a docent. Per complementar les seves classes, el pintor redactà un manual científic sense precedents, amb vint tractats sobre matemàtiques, geometria, física, arquitectura, dibuix tècnic, etc.

Amb aquesta activitat, "Classe de dibuix tècnic amb el mestre Calbó", el Museu de Menorca pretén donar a conèixer l'obra del pintor, però no únicament l'obra pictòrica, sinó sobretot l'obra didàctica.

Pasqual Calbó, com a membre d'una generació d'artistes, intel·lectuals i científics menorquins que van contribuir a formar un moment cultural únic a l'illa, va obrir un estudi per ensenyar dibuix, geometria, arquitectura, etc., als joves menestrals menorquins.

Durant la visita al Museu, es farà un recorregut biogràfic del pintor a través de les seves obres, a la vegada que s'emmarca en la realitat històrica i cultural de final del segle XVIII a Menorca.

Per acabar, es farà èmfasi en el caràcter divulgador de Pasqual Calbó, descobrint la seva darrera gran obra: les Obres didàctiques. L'anomenada obra científica de Pasqual Calbó consisteix en un recull de tractats manuscrits autògrafs en català, acompanyats de làmines dibuixades pel mateix autor, relligats en un volum a les acaballes del XIX i conservats a Maó (Museu de Menorca).

Es tracta d'un volum de 439 folis escrits a doble cara que incorpora 21 tractats de geometria, àlgebra, perspectiva, física i estadística, així com arquitectura civil i militar i construcció naval. A més, el fet que els tractats de Calbó estiguin redactats en català els converteix en un dels textos cabdals per a la història de la ciència i la tècnica en aquesta llengua a l'edat moderna.

Continguts

- Menorca a finals del segle XVIII i principis del XIX: forma de vida i organització social a la Menorca de Calbó
- Les Illes Balears a l'època moderna
- Llegat artístic de Pasqual Calbó
- L'art i la ciència a Europa als segles XVII i XVIII.
- El nostre patrimoni històric i cultural
- Elements bàsics de la geometria del pla. Relacions i propietats de figures en el pla. Paral·lelisme i perpendicularitat.
- Creació de composicions gràficoplàstiques
- Traçat de formes geomètriques planes
- Estudi d'algunes de les obres més representatives dels artistes més destacats de les Illes Balears
- Respecte i valoració del patrimoni cultural i artístic de les Illes Balears

Vocabulari relacionat

- Menorca al segle XVIII
- Dominacions
- Port franc
- Pasqual Calbó
- Artista
- Geometria plana
- Perspectiva

Recursos per l'aula

- Article "Any Calbó"
http://www.cime.es/WebEditor/Pagines/file/Ambit/CIM_Ambit_revistacultura_num44.pdf
- Tractats Didàctics Pasqual Calbó
<https://www.museudemenorca.com/ca/tractats-pasqual-calbo>
- Llibre *Volum I. Tractats de matemàtiques pures*, de Pasqual Calbó i Caldés. Obra científica a cura d'Antoni Roca Rosell; Josefina Salord i Joan-Lluís Torres. Edició de Maria Toldrà i Sabaté
<https://mariatoldra.com/2020/03/15/tres-llibres-i-un-article-sobre-pasqual-calbo-1752-1817-pintor-i-divulgador-cientific-en-catala/>

Propostes per al treball a l'aula abans i després de la visita

Amb l'objectiu d'aprofitar al màxim la visita al Museu de Menorca, es proposa al professorat algunes idees o orientacions de treball previ que es poden desenvolupar a l'aula. No es tracta de fer un treball en profunditat, sinó més bé de poder introduir als alumnes la figura de Pasqual Calbó i alguns conceptes de la seva vida, per contextualitzar l'activitat que es farà posteriorment al Museu.

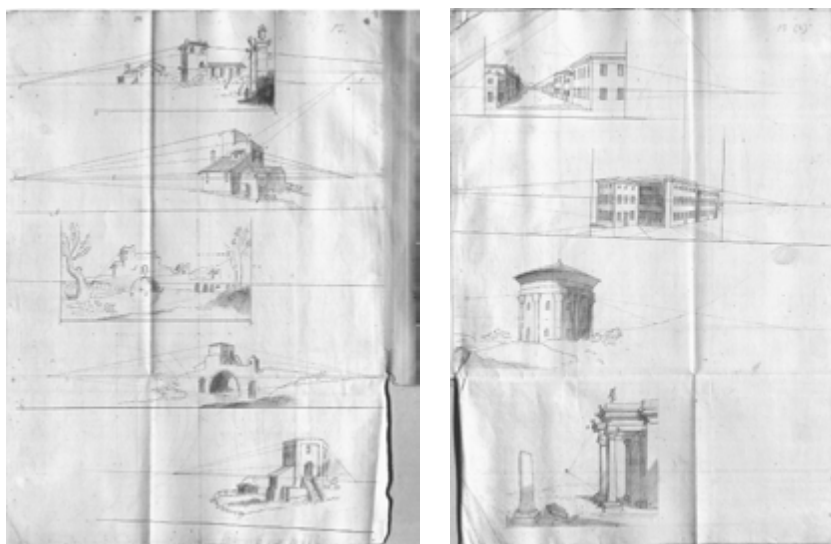
Per tal d'introduir la figura de Pasqual Calbó, es proposa que es pugui debatre el doble vessant del pintor: **artista i científic**.

Aquest doble vessant es justifica per la seva trajectòria de gairebé cinquanta anys dedicats a l'art: des de la seva formació inicial de la mà del pintor Giuseppe Chiesa o la seva estada a les acadèmies més prestigioses d'Itàlia fins al reconeixement social per part de la burgesia menorquina gràcies als seus retrats. Però també per la seva tasca didàctica oferint classes de dibuix, geometria, arquitectura, etc., als joves menestrals menorquins durant la seva darrera etapa vital.

Així doncs, Calbó va exercir de professor per suplir la pintura, que hagué d'anar deixant a causa de la seva delicada salut. I per donar suport a aquesta tasca docent, l'artista va crear la seva darrera gran obra, les *Obres didàctiques*. Un llibre format per més de 400 pàgines classificades en 20 tractats que representa un gran recurs didàctic sobre matemàtiques, àlgebra, aritmètica, geometria, dibuix tècnic..., que segons alguns experts és un material divulgatiu elemental i totalment innovador per a l'època en què va ser escrit.

Amb aquest doble vessant, entre l'art i la ciència, es proposa treballar a l'aula la interrelació entre la creació plàstica i l'estudi de les ciències, per tal de reflexionar sobre la trajectòria professional de Calbó en el marc de la Menorca il·lustrada de principi del segle XIX.

D'aquesta manera, es proposa dividir la classe en dos grups. Mentre un observa i analitza les característiques de l'obra de Calbó *Ball de negres*, pintat cap al 1788 a Santo Domingo, l'altre subgrup observa i analitza les figures 291 i 292 que s'inclouen a les *Obres didàctiques* dins el tractat de perspectiva. S'enviaran les imatges per correu electrònic.

Figures 291 i 291 del tractat de perspectiva de les Obres Didàctiques de Calbó

Sense explicar ni donar detalls sobre l'autoria de les obres, els alumnes hauran d'analitzar alguns aspectes com:

- Arquitectura present
- Formes geomètriques
- Detalls del paisatge
- Identificar línies del dibuix
- I altres conceptes que vulgui introduir el professor

Una vegada feta l'anàlisi d'aquests aspectes, es proposa un treball que combini el dibuix tècnic amb el dibuix artístic.

D'aquesta manera, el grup que hagi analitzat l'obra *Ball de negres* haurà de reproduir el quadre només dibuixant l'arquitectura present, fixant-se tant en l'edifici central com en els edificis i paisatge que hi ha en segon pla, però sense les persones.

l'altre grup, que haurà analitzat les figures de perspectiva, haurà de triar un dels nou edificis dibuixats per Calbó i haurà de reproduir el mateix edifici però afegint un paisatge i, sobretot, unes persones que complementin l'escena.

Per acabar, el professor pot explicar que tant una obra com l'altra són de Pasqual Calbó i introduir alguns detalls sobre les *Obres didàctiques*, llibre escrit a principi del segle XIX, per complementar la seva tasca docent.

Es tracta d'un volum de 439 folis escrits a doble cara que incorpora 21 tractats de geometria, àlgebra, perspectiva, física i estadística, així com arquitectura civil i militar i construcció naval. A més, el fet que els tractats de Calbó estiguin redactats en català els converteix en un dels textos cabdals per a la història de la ciència i la tècnica en aquesta llengua a l'edat moderna.

l per generar un debat entre el grup classe, es proposen algunes preguntes per reflexionar sobre les diferències entre els mètodes d'ensenyament de principi dels segle XIX i l'actualitat.

- Com t'imagines que eren les classes que feia Calbó als estudiants a principi del segle XIX?
- Qui creus que assistia a les seves classes?
- Qui eren els menestrals?
- Per què creus que Calbó va voler escriure aquest llibre en català?
- Calbó sempre havia destacat pels seus retrats, per què creus que al final de la seva vida es va dedicar a l'ensenyament sobre matemàtiques, geometria o dibuix tècnic?
- Quins recursos utilitza el teu professor de plàstica per fer les seves classes?

El rol del professor/a no ha de ser tant el de donar informació, sinó el d'obrir un debat o una conversa sobre la figura de Calbó i la seva obra divulgadora científica. L'objectiu d'aquest treball inicial no és arribar a conclusions definitives, sinó introduir la figura de Calbó entre l'alumnat i presentar-lo com un personatge que permet conèixer millor la vida de la Menorca del segle XVIII.

Fins i tot pot resultar interessant que el grup vingui al Museu ja amb alguns dubtes o preguntes que s'aniran resolent amb el desenvolupament de l'activitat.

